

УДК 37.01.004.9

Олена Слатвінська,
докторант

Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, лабораторія
професійної освіти і навчання

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ CASE-STUDY ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФТЕХОСВІТІ

Характерною особливістю методи Case-study є створення проблемної ситуації з реального життя. Використання цього методу при викладанні низки предметів учням ПТО дозволить посилити пізнавальний інтерес до навчання, сприятиме розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок майбутніх робітників.

Ключові слова: метод Case-study, ПТНЗ, ПТО.

Характерной особенностью метода Case-study является создание проблемной ситуации из реальной жизни. Применение этого метода при изучении ряда предметов учениками ПТУ позволит усилить познавательный интерес к обучению, будет содействовать развитию исследовательских, коммуникативных и творческих навыков будущих рабочих.

Ключевые слова: метод Case-study, ПТО, ПТУ.

Case study method creates problem situation from real life. Case study method for teaching a number of lessons for agricultural students and vocational training pupils shall be making possible enable of intensify cognitive interest for studies, shall be developing research communicative and creative skills of future workers.

Key words: Case study method, vocational education.

Педагогічна інноватика знаходиться в постійному пошуку, впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення [7]. Інноваціями можуть бути удосконалені нові освітні дидактичні моделі, зміст освіти, освітні технології, методи, форми, засоби навчання і виховання, розвитку особистості, педагогічні прийоми, системи управління та забезпечення діяльності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) [2; 11]. Сучасні вимоги до рівня професійної підготовки учнів ПТНЗ на перший план висувають потреби формування творчої, активної, відповідальної і самостійної особистості майбутнього

кваліфікованого робітника, конкурентоспроможного на ринку праці. Проте, в роботі навчальних закладів, інноваційні процеси розвиваються стихійно, що стримує розвиток нового, прогресивного.

Потік інформації в сучасному світі вимагає застосування таких методів навчання, які дозволили б ефективно передавати доволі великий обсяг знань, забезпечили високий рівень оволодіння матеріалом, який вивчається. Інтерактивні технології навчання формують соціокультурну компетентність, критичне мислення та діалогове спілкування учнів ПТНЗ, розширюють їхні пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, є базою для формування умінь та навичок у майбутній професійній діяльності [1; 5]. Педагогічні технології як сукупності засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання та виховання, дозволяють успішно реалізовувати завдання професійної освіти. Педагогічні технології повинні відповідати деяким основним методологічним вимогам: *концептуальності* (кожній педагогічній технології притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети); *системності* (педагогічній технології мають бути властиві ознаки логіки процесу, його цілісності); *можливості управління* (передбачає можливість діагностичного планування, проектування процесу профнавчання, виховання, оволодіння майстерністю здорового способу життя); *ефективності* (сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти). Модернізація професійного навчання неможлива без актуалізації питання повного управління навчальним процесом, відтворення всіх навчальних дій, корекції навчального процесу, оперативного зворотного процесу з метою отримання гарантії досягнення запланованих результатів, виражених у діях тих, хто вчиться та послідовній орієнтації педагога на чітко сформульовані цілі навчання [11; 13].

Інноваційна діяльність за своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, скерований на їхній розвиток. Така творча діяльність, що об'єднує різноманітні операції та дії, спрямовані на одержання нових знань, характерна для профтехосвіти (ПТО). Сучасні вимоги до рівня професійної підготовки учнів ПТНЗ на перший план висувають потреби формування творчої, активної, відповідальної, самостійної, а головне фізично здорової особистості майбутнього кваліфікованого робітника, конкурентоспроможного на ринку праці. Сьогодні потрібні не просто педагоги, а викладачі, що спроможні підготувати фахівця, який володітиме необхідними на сьогодні якостями, а саме: інтегративністю як здатністю до самостійної постановки й реалізації цілей; здатністю до співробітництва як конструктивної так і доцільної взаємодії з іншими; орієнтацією на роботу в колективі, на перевагу групових форм роботи; здатністю до

взаємонавчання (тобто, навчатися і навчати); розвинутим умінням оцінювати роботу як власну, так і чужу; умінням отримувати й інтерпретувати інформацію; наявністю толерантності й навичок роботи з представниками різних культур, релігій, типів комунікацій і цінностей; розвинутим логічним мисленням; сформованими навичками вирішення проблем; умінням самостійно приймати рішення; отримувати й використовувати інформацію; пізнавальною самостійністю. Такий педагог зуміє сформувати фахівця, якого потребує сьогодні ринок праці. Кожен викладач щоденно впроваджує новітні ідеї, технології, методики навчання і виховання. Обов'язковими умовами такого навчання є висока активність учнів у навчальному процесі, суб'єктивний досвід, створення на уроках проблемних ситуацій, тобто інтерактивне навчання. Проблемні ситуації активізують учнів, спонукають замислитися над матеріалом, з яким вони працюють, розглядати факти з різних точок зору. Для обговорення викладач обирає важливу проблему, значущу для учнів, для їхнього сьогоднішнього життя, що викликає позитивні емоції. До провідних методів інтерактивних форм навчання відносяться тренінги, ділові та рольові ігри, навчальні групові дискусії, мозковий штурм, «кейс-метод» тощо [2; 3; 12]. Питанням визначення, пояснення сутності інтерактивних технологій та використання їх у навчально-виховному процесі займалися такі дослідники як К. Баханов, В. Біда, П. Волошина, І. Зимня, Н. Каліцька, М. Картель, Г. Коберник, П. Матвієнко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Л. Ронко, І. Шевчук та інші [3; 4; 7]. Значний внесок у розробку методології і теорії поняття педагогічної технології зроблений сучасними педагогами В. Безпальком, М. Кларіним, Б. Лихачовим, В. Монаховим, Г. Селевком та іншими. Проблему педагогічної інноватики розглядали такі вчені, як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та інші [12].

Мета статті полягає саме у висвітленні ідеї використання інтерактивного навчання, зокрема «кейс-методу» в підготовці майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Однією з інтерактивних методик, що набула популярності в Англії, США, Німеччині, Данії та інших країнах стала Case study (кейс-метод, метод аналізу ситуацій), розроблена англійськими науковцями Ф. Едейем, М. Шевером та К. Єйтс. Саме їй у світової практиці відводиться важливе місце для вирішення сучасних проблем у навчанні [5]. Новизна й особливості використання case-study вимагають детального аналізу даного методу як виду інтерактивних форм навчання, адаптації до особливостей використання при викладанні різних дисциплін.

Метод case-study або метод конкретних ситуацій – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань, спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень учнями з певного розділу навчання дисципліни. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не

тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало поєднує навчальну, аналітичну й виховну діяльність, що безумовно є діяльним та ефективним в реалізації сучасних завдань системи профтехосвіти. Безпосередня мета методу case-study – спільними зусиллями групи учнів проаналізувати ситуацію – case, яка має місце в реальному житті та розробити практичне рішення; закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого в контексті поставленої проблеми [6; 9]. Застосування викладачем кейс-методу з одного боку стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує «пасивних» і невпевнених у собі учнів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості та компетенції, а з другого дає можливість самому вчителю: самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. Цілком ймовірно найближчими роками ситуативна методика стане домінуючою. Але вже в наш час в її розвитку спостерігається поєднання накопиченого міжнародного досвіду з національною методичною специфікою [13]. Використання методу аналізу ситуацій є дієвим чинником стимулювання творчої активності учнів, залучення їх до аналізу буденної реальності з метою поєднання теоретичного матеріалу та практичного осмислення багатомірної повсякденності. Учень надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити. З іншого боку, практична ситуація викликає інтерес до процесу навчання, оскільки стає ясно, яких теоретичних знань не вистачає для вирішення проблеми.

Далеко не всі викладачі, що використовують конкретні ситуації в навчанні, пишуть їх самі. Крім неорганізованого, випадкового отримання ситуацій від колег, на семінарах і т.д., повинні бути більш систематизовані механізми доступу до ситуацій. В світовому бізнес-навчанні існує «індустрія» підготовки ситуацій в спеціалізованих центрах-депозитаріях (case clearing houses), як правило, що діють при великих університетах і школах бізнесу. В них підготовка і розповсюдження ситуацій поставлені на потік, перетворились в добре налаштований бізнес зі своєю ціновою політикою, просуванням, пошуком нових ринків. Цьому викладач в будь-якій закордонній школі бізнесу не має проблем з отриманням ситуації практично на будь-яку тему.

У використанні цієї технології є як прибічники, так і противники. Прибічники вважають її як високоефективну технологію, що уможливило засвоїти навчальний матеріал на високому рівні. Противники вважають її недосконалою, зауважуючи, що теоретичне знання є більш цінніше ніж практичне; результати опрацювання невеликих Cases (ситуацій) є ненадійними; неможливо зробити висновок із одиничного випадку, тому результати Case Study не можуть мати наукового значення; використання цієї технології можливе тільки для постановки гіпотез, а не для їхньої

перевірки; часто виникає складність у підбитті підсумків конкретної ситуації, яка досліджується. Кейс-метод дає змогу наблизити навчання до реалій практичного господарювання. Однак, ефективність використання цієї технології залежить від майстерного поєднання її з традиційними методами навчання. Для детального ознайомлення з матеріалами кейсу не доцільно витрачати аудиторні години. Для того, щоб ознайомлення відбувалося в межах самостійної роботи учня, використовують практикуми або кейси, які наведені наприкінці розділів у підручниках та навчальних посібниках. Пояснення викладачем суті проблемної ситуації та визначення основних завдань для аналізу кейсу проводиться в аудиторії в два етапи: частково під час першого інструктажу, коли пояснюється домашнє завдання; частково на другому, коли розпочинається аудиторне опрацювання конкретної ситуації. Основним елементом етапу обговорення є міжгрупова дискусія. Завдання викладача – підтримати зацікавленість до ситуації, яка обговорюється. Викладач спрямовує дискусію так, щоб було визначено та проаналізовано основні проблеми, що існують у конкретній ситуації; використано адекватні аналітичні методи для обробки інформації. Учні формулюють основні аргументи під час дискусії, а викладач має систематизувати та остаточно обґрунтувати ці аргументи [5]. Практичний досвід залишає усе менше дисциплін, на яких ще не пробували застосовувати ситуаційну методику навчання.

Особливо актуальним в останні роки є використання метода кейс-стаді в програмах екологізації мислення, сприяння здоров'ю дітей та молоді. Просвітницько-профілактична діяльність ПТНЗ має бути спрямована на формування екологічних знань, компетенцій молоді щодо охорони навколишнього середовища, наслідки небезпечної поведінки, вироблення навичок здорового способу життя, сприяння формування культури та позитивного ставлення до власного здоров'я. Формування ціннісних орієнтацій та компетенцій – досить складний і тривалий процес. Сформоване ціннісне ставлення до природи, здоров'я є однією з найважливіших якостей внутрішньої структури особистості не може з'явитися само по собі, воно формується в протязом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища. Реалізація здоров'язберігаючої функції освіти має відбуватися через формування ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Провідними завданнями для педагогів ПТНЗ є постійне підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я і формування екологічної компетентності, позитивної мотивації на здоровий спосіб життя в своїх учнів, шляхом використання інноваційних технологій навчання в умовах стандартизації професійної освіти. Результатом здоров'яспрямованої діяльності викладачів та учнів стає створення здоров'язберігаючого середовища в навчальному закладі, оволодіння і використання педагогами здоров'язберігаючих технологій в навчально-виховному процесі.

Ситуаційна методика – потужний та ефективний, проте не

універсальний інструмент навчальної технології, тому повинен використовуватися не замість, а поряд із іншими навчальними методиками, тобто ситуаційні вправи повинні не замінити, а доповнювати лекції, семінари, практичні заняття, тощо. Інтенсивність використання кейс-методу цілком залежить від складності та динамічності навчального предмету. Ситуаційна методика має пройти процес адаптації, для наступної легкості вживання у поточний навчальний процес. Для цього бажано:

- розробляти кейси на місцевому матеріалі;
- обмежувати час роботи кількома академічними годинами;
- шукати альтернативні способи оцінювання знань, умінь та навичок учнів з урахуванням специфіки організації навчання;
- формувати екологічну компетентність, позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя в своїх учнів шляхом використання інноваційних технологій навчання в умовах стандартизації професійної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багиев Г. Л. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Електронний ресурс] // Энциклопедия маркетинга / Г. Л. Багиев, В. Н. Наумов. – Режим доступа : <http://www.marketing.spb.ru/read/m21>.
2. Гаврилюк О. О. Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання / О. О. Гаврилюк // Педагог професійної школи : методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників» (21 вересня 2009 р.) / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 21–31.
3. Гай Н. М. Використання інтерактивних технологій на уроках спеціалізацій / Н. М. Гай // Педагог професійної школи : методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників» (21 вересня 2009 р.) / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 56–63.
4. Махновська Н. П. Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників / Н. П. Махновська // Педагог професійної школи : методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній

-
- підготовці кваліфікованих робітників» (21 вересня 2009 р.) / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 88–93.
5. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / Долгоруков Александр Михайлович. – Режим доступа : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600/evolkov.net/learn/.../case.study.html.
 6. Застосування навчальних кейсів у ПТНЗ сільськогосподарського профілю : інформаційні матеріали. – Київ, 2009. – 115 с.
 7. Помету О. І. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, Г. І. Коберник та ін. – К. : Наук. світ, 2004. – 85 с.
 8. Лях Т. Л. Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя / Т. Л. Лях, Т. В. Журавель // Основи громадського здоров'я: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / [Т. П. Авельцева, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько] ; за заг. ред. О. В. Безпалько. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – С. 152–216.
 9. Миронець О. М. Використання кейс-проектів для ПТНЗ сільськогосподарського профілю / О. М. Миронець // Удосконалення управління регіональною системою професійно-технічної освіти в Україні : інформаційно-аналітичний збірник за підсумками обласного ярмарку педагогічної та учнівської творчості професійно-технічних навчальних закладів. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 19–23.
 10. Оржеховська В. М. Здоровий спосіб життя : навч.-метод. посіб. / В. М. Оржеховська, О. О. Єжова. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 188 с.
 11. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи : науково-методичний збірник / упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.
 12. Селізар В. М. Впровадження в навчально-виховний процес ПТНЗ інноваційних технологій / В. М. Селізар // Педагог професійної школи : методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників» (21 вересня 2009 р.) / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 73–81.
 13. Сурмін Ю. Функціональні можливості методу ситуаційного навчання / Ю. Сурмін [упор. О. Сидоренко, В. Чуба]. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 58–62.
-